

○ Naturisme voor beginners, idealisme voor gevorderden

- Over *Viva La Naturisteracion!* van De Warme Winkel en De Utrechtse Spelen

Met Viva La Naturisteracion! bereikt De Warme Winkel een voorlopig hoogtepunt in zijn oeuvre. Marijn Lems, theaterprogrammeur in STUK Kunstencentrum in Leuven, beschrijft hoe een van ambitie en ideeën overlopende performance er tegelijkertijd in slaagt een bijna volmaakte balans te treffen tussen oprechtheid en (zelf)relativering. De voorstelling biedt een coherente en beklijvende visie op de noodzaak van een nieuw begin.

Marijn Lems

Al jaren (lang voordat de Nederlandse kunstencrisis in volle hevigheid uitbarstte) tracht De Warme Winkel in zijn voorstellingen een antwoord te vinden op de vraag welke positie de kunstenaar in de huidige samenleving kan innemen. Veelal ging het gezelschap in zijn werk uit van één kunstenaar, wiens leven en werk op associatieve wijze werd verbeeld. De cyclus *Öst'reich raus!* richtte zich achtereenvolgens op Thomas Bernhard, Rainer Maria Rilke, Alma Mahler, Stefan Zweig en Oskar Kokoschka, en de daaropvolgende voorstelling *Poëten en bandieten* nam de Russische dichter Boris Ryzhy als uitgangspunt.

In al deze voorstellingen werd, met grote integriteit en respect voor de denk- en leefwereld van de kunstenaar,

gezocht naar de essentie van diens oeuvre en gedachtengoed. Het werkproces bestond eruit zo veel mogelijk van de biografieën, traktaten, romans etc. van en over het voorstellingssubject te lezen en op basis van favoriete passages te improviseren; veelal viel de voorstelling pas luttele dagen of uren voor de première op zijn plek. Niettegenstaande deze riskante en wijdlopende werkwijze zijn de voorstellingen stuk voor stuk verrassend sterk gestructureerd en gedoseerd en is de dramaturgie zeer overtuigend.

Wel sloegen alle voorstellingen tot nog toe in de balans tussen oprechte schoonheidswaardering en rationele analyse sterk naar het ene of andere uiterste uit. Ik chargeer hier een beetje, maar ofwel was de performance een razend intelligente, maar enigszins afstandelijke *tour de force* van associatieve deconstructie (zoals *Totaal Thomas* en *Kokoschka Live!*), ofwel een beeldschone, zeer oprechte, maar enigszins dweperige en naïeve beelden- en woordenstroom (zoals *Rainer Maria* en *Poëten en bandieten*). Dit had veel te maken met het bronmateriaal: leven en werk van de meeste kunstenaars lenen zich beter voor de ene dan wel de andere aanpak.

Dat maakt *Viva la naturisteracion!* dan ook anders. De nieuwe voorstelling (een coproductie met De Utrechtse Spelen) is immers niet op één auteur gebaseerd, maar op een hele literatuurlijst over de geschiedenis van het naakte lichaam in onze cultuur, van de naakte Spartanen tot het moderne naturisme. Dit brede en zeer heterogene gedachtengoed eist een veel persoonlijkere invulling; de hand van de spelers/makers zit niet meer alleen in selectie, interpretatie en montage. Deze werkwijze vereist

een veel grotere kwetsbaarheid (om niet te zeggen *naaktheid*) van de makers/performers.

De voorstelling begint met een soort hoorcollege. In sneltreinvaart en met maximale chaos nemen de spelers ons mee op reis door de geschiedenis van de naaktheid, waarmee het kader van de performance geschetst wordt. Het blijkt dat de performers de terugkeer naar de natuurlijke staat aan willen grijpen als antwoord op de vervreemding tussen mens en aarde, die volgens hen ten grondslag ligt aan veel van de misère van de moderne tijd. Na de woordelijke uitleg gaan de performers hier dan ook letterlijk mee aan de slag; na in nadrukkelijke stilte de kleren te hebben afgelegd verliezen ze zich in een choreografie die het midden houdt tussen potsierlijkheid en schoonheid. We herkennen verwijzingen naar de Griekse Olympiades, het dierenrijk en de beeldende kunst die naadloos met elkaar worden verweven.

Wat vooral opvalt in deze passage is de oprechte poging om naaktheid en de schoonheid van het menselijke lichaam terug te veroveren op de tweeledige inlijving door preutsheid en pornificatie. Dat wil niet zeggen dat het naakte lichaam van alle erotische connotaties wordt ontdaan; wel dat de performers elkaar zonder gêne, zonder objectificatie, met respect en in gelijkwaardigheid tegemoet treden. Het leidt als vanzelf tot een verandering in seksuele machtsverhoudingen; de vrouwelijke lichamelijke en sierlijke primeert over de mannelijke. (Hier moet overigens een kanttekening worden geplaatst: door te kiezen voor twee beeldschone actrices en drie acteurs die de fysieke perfectie wat minder dicht benaderen, en door de motorische

onhandigheid van de mannelijke performers ook nog eens aan te dikken, vervalt het gezelschap net iets te makkelijk in clichés die de status quo juist bevestigen.)

De fragiele utopie van seksuele gelijkwaardigheid wordt echter ruw verstoord in de sleutelscène van de voorstelling. Een sequentie waarin Anne Fé de Boer als een godin wordt vereerd eindigt ermee dat zij op een divan wordt gelegd, omgeven door vruchten en andere objecten die ertoe dienen om haar schoonheid te omkaderen, als in een stilleven. Volledig organisch loopt de scène echter steeds meer uit de hand; ze wordt met bloed besmeurd, vastgebonden en uiteindelijk aangerand door één van haar medespelers. De Boer barst in huilen uit en de scène wordt abrupt stopgezet. De performers ontwaken beschaamd en beteuterd uit hun roes.

Door de tegelijkertijd geleidelijke en onverwachte manier waarop de idylle implodeert confronteert het stuk ons op onontkoombare wijze met onze voorgoed verloren onschuld. De natuurrevolutie die de performers voorstellen staat symbool voor al onze idealen, alle manieren waarop we de wereld beter willen maken; hoe makkelijk en ongemerkt worden die idealen corrupt als ze in de praktijk worden gebracht! We blijven onderworpen aan ingesleten fysieke driften, gedachtenpatronen en denkreflexen.

De ontredde naar aanleiding van deze *rude awakening* is groot. Als drenkelingen klampen de acteurs zich opnieuw vast aan de theorie. Op een nog hoger tempo razen ze door de geschiedenis, op zoek naar een nieuwe strohalm. Uiteindelijk is de conclusie dat slechts een terugkeer naar de oorsprong soelaas kan bieden. In

een ultieme poging trachten de spelers een hergeboorte te bewerkstelligen.

Ook deze poging strandt echter. Mark Kraan, verongelijkt omdat hij er als enige niet in slaagt zich aan de trance over te geven, veroorzaakt een totale apocalyps op scène. Zijn slotmonoloog benadrukt nog eens dat een nieuw begin pas mogelijk is na een totale vernietiging, een reinigend vuur dat resulteert in het niets. En toch; en toch moet de poging altijd blijven worden ondernomen. In het tegelijkertijd droevige en hoopvolle eindbeeld worden beide uitersten bij elkaar gebracht.

De kracht van *Viva la naturisteraçion!* zit hem erin dat er met het volle verstand naar het onmogelijke wordt gestreefd. De makers kijken de onmogelijkheid van *hope and change* en de leegte van *Yes, we can!* recht in de ogen en blijven zich toch verzetten tegen de status quo. Om het hoofd te bieden aan defaitisme moeten we vrijwillig de rol van Sisyfus op ons nemen. Of zoals het aan het slot wordt verwoord: “Men moet het leven tot een kunstwerk maken. Onze taak bestaat eruit alle droefenis te verjagen, te zingen en te dansen, ook al danst men in de leegte.”

Viva la naturisteraçion! biedt een voedingsbodem voor een nieuw engagement in het theater: een engagement dat zowel afrekent met de eeuwige (zelf)relativering van het postmodernisme als met een kunstenaarschap dat denkt de wijsheid in pacht te hebben. Het is een engagement van deze tijd, dat zich rekenschap geeft van de meerduidigheid en onkenbaarheid van de realiteit, maar er toch niet voor terugdeinst een standpunt in te nemen. En vooral is het een engagement dat weer

oprecht durft te zijn, en daarmee kwetsbaar en menselijk. In deze dagen van beleg kan de Nederlandse theaterwereld zich geen betere pleitbezorger dan De Warme Winkel wensen.

Marijn Lems is werkzaam als theaterprogrammeur in STUK Kunstencentrum in Leuven, en werkte daarvoor drie jaar als programmeur van Theater De NWE Vorst. Het afgelopen jaar maakte hij deel uit van de jury van het Theaterfestival. Hij zoekt al jaren naar een achtste dag in de week om zijn andere passies, films en games, ook nog een plek in zijn leven te kunnen geven.